

УДК 339.922(477)

ББК 65.54

Галунець Н.І.¹, Шарапова О.О.²

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ, МЕХАНІЗМ АДАПТАЦІЇ

¹Миколаївський національний аграрний університет,
Міністерство аграрної політики та продовольства України,
кафедра світового господарства та зовнішньоекономічної діяльності,
54020, м. Миколаїв, вул. Паризької комуни, 9,
тел.: 0501748506,
e-mail: galunets@yandex.ru

²Миколаївський національний аграрний університет,
Міністерство аграрної політики та продовольства України,
кафедра світового господарства та зовнішньоекономічної діяльності,
54020, м. Миколаїв, вул. Паризької комуни, 9,
тел.: 0961154418,
e-mail: lena_super_90@mail.ru

Анотація. У статті розкрито основні напрями інтеграції України до ЄС. Охарактеризовано переваги й недоліки вступу України до ЄС. Європейська інтеграція і членство в Європейському Союзі є стратегічною метою України. Установлено, що вступ до Європейського Союзу для України становить більше переваг, ніж недоліків. Розглянуто вплив євроінтеграційних процесів на аграрний сектор України. Для мінімізації та нейтралізації можливих негативних наслідків від вступу до Європейського Союзу у сфері сільського господарства потрібно розробити відповідний механізм адаптації діяльності підприємств аграрного сектору до умов та вимог ЄС, що є дуже складним і суперечливим процесом.

Ключові слова: інтеграція, ЄС, адаптація, зовнішньоекономічна діяльність, аграрний сектор.

Annotation. The article describes the main directions of Ukraine's integration into the EU. The characteristic advantages and disadvantages of EU membership for Ukraine. European integration and EU membership is a strategic goal of Ukraine. Established that membership of the European Union to Ukraine is over a number of advantages than disadvantages. The influence of the European integration process in the agricultural sector of Ukraine. To minimize and neutralize the possible negative consequences of joining the European Union in the field of agriculture, it is necessary to develop an appropriate mechanism of adaptation of enterprises of the agricultural sector to the conditions and requirements of the EU, which is a very difficult and controversial process.

Keywords: integration, EU adaptation, foreign trade, agriculture.

Вступ. Євроінтеграційний процес – це модернізація економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентної спроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки.

Сьогодні Європейський Союз займає провідні позиції у світовому господарстві. На його частку припадає 41,4% світового товарного експорту та 39,8% імпорту, 42,8% сагового експорту та 41,9% імпорту послуг. Тому для будь-якої країни співробітництво з Європейським Союзом означає можливість отримати істотні економічні здобутки, які, зрештою, сприятимуть економічному зростанню та підвищенню життєвого рівня населення. При цьому слід зазначити, що таке співробітництво вигідне всім сторонам [1].

Нині, коли Україна широким фронтом виходить на західноєвропейський соціально-економічний простір, великого значення набуває інтеграція України в Європу. Таким чином, самостійність України зовсім не означає її самоізоляції на міжнародній арені.

Сучасні тенденції світового розвитку ставлять перед Україною нові проблеми та потребують від неї активної участі в їх рішенні.

Характерною рисою сучасного світового політичного та соціально-економічного розвитку є активізація інтеграційних процесів у світі та Європі зокрема. При цьому навіть ті країни, які не входять до складу інтеграційних об'єднань, неминуче відчують на собі їх відчутний вплив. Після останнього розширення ЄС на Схід Україна стала безпосереднім сусідом Євросоюзу. Це відкриває нові можливості для поглиблення співпраці та, водночас, і змусить відповідати на нові виклики.

Інтеграційним процесам велику увагу приділило багато дослідників, серед вітчизняних можна виділити В.Вергун, О.Гошовську, О.Дьоміну, Н.Задарей, О.Корнилова, В.Копійка, О.Кузьміна, Е.Курдину, В.Фурмана, О.Шкарпову, О.Шниркова. Роботи зазначених авторів сприяли розширенню уявлень про інтеграційні процеси.

Постановка завдання. Метою дослідження є встановлення основних напрямів, переваг і недоліків євроінтеграційних процесів України, а також характеристика механізму адаптації діяльності підприємств аграрного сектору до умов та вимог ЄС.

Результати. Європейський Союз (ЄС) – це організація, яка в процесі свого розвитку досягла високого рівня політичної інтеграції, уніфікації права, економічного співробітництва, соціального забезпечення та культурного розвитку. Сьогодні в об'єднання входять 28 європейських держав, а саме: Австрія, Бельгія, Болгарія, Велика Британія, Греція, Данія, Естонія, Ірландія, Іспанія, Італія, Кіпр, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Німеччина, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Фінляндія, Франція, Хорватія, Чехія і Швеція.

Мета ЄС – створення економічного союзу з найвищим рівнем інтеграції економік держав (спільна зовнішня економічна політика, спільний ринок послуг, матеріальних благ, капіталу й праці, а також спільна валюта) і політичного (спільна зовнішня політика) союзу, а також упровадження спільного громадянства.

Для вступу до Євросоюзу країна-кандидат повинна відповідати Копенгагенським критеріям, які були прийняті в червні 1993 року на засіданні Європейської Ради в Копенгагені й підтверджені в грудні 1995 року на засіданні Європейської Ради в Мадриді. Критерії вимагають, щоб у державі дотримувалися демократичні принципи, принципи свободи й пошани прав людини і принцип правової держави (ст. 6, 49 Договору про Європейський Союз). Також у країні має бути конкурентоздатна ринкова економіка й повинні визнаватися загальні правила та стандарти ЄС, включаючи прихильність цілям політичного, економічного й валютного союзу.

Експерти відзначають, що Україна – європейська держава, а відтак має стати політичною частиною Європи [2]. Така думка підтримується, адже на це є чимало причин, і така інтеграція спричинить покращення становища країни. Будучи членом таких організацій, як ОБСЄ, СОТ, ООН, Ради Європи, залишається поза основними союзами й економічними блоками північної півкулі.

Для нашої держави важливого значення набувають як процес її послідовного наближення до ЄС, досягнення відповідності копенгагенським критеріям членства в ньому, що великою мірою збігається з головними завданнями здійснення системних перетворень у державі та суспільстві, так і стратегічний результат цього процесу – повноправне членство в ЄС [3].

Для України європейська інтеграція – це шлях до колективних структур спільної безпеки Євросоюзу, забезпечення ефективнішої координації дій з європейськими державами у сфері контролю за експортом і нерозповсюдження зброї масового знищення, можливість активізувати співробітництво в боротьбі з організованою злочинністю, контрабандою, нелегальною міграцією, наркобізнесом тощо. Як невід'ємна частина Європи, Україна орієнтується на діючу в провідних європейських країнах модель соціально-економічного розвитку [4].

Узагальнюючи думки учених і практиків щодо євроінтеграції України, ми виділили ряд переваг і недоліків.

Отже, основними перевагами є:

1) європейська політика сусідства відкриває нові перспективи для партнерства, економічної інтеграції, співробітництва та проведення економічних і соціальних реформ, спрямованих на розвиток: функціонуючої ринкової економіки; монетарної та фінансової політики; політики обмінного курсу; соціальної сфери, зайнятості; зменшення бідності; сталий розвиток держави й суспільства [5];

2) з процесами євроінтеграції в Україні повинні укріпитися демократичні цінності, положення Європейської конвенції з прав людини, де повага до особистості є найвищою цінністю [6];

3) візова лібералізація [7];

4) зміна системи освіти з метою розвитку рівня освіченості серед усіх категорій людей, інфраструктури для молоді та забезпечення активного міжкультурного діалогу [7];

5) нові освітні програми, спрямовані на повноцінний обмін досвідом, знаннями та навиками будуть сприяти розвитку освіти як у великих містах, так і в регіонах, закріплювати конкурентоспроможність українців на світовому ринку праці та сприятимуть оволодінню декількома іноземними мовами;

6) на шляху наближення до стандартів Європи передбачається розвиток регіонів, подолання меж між містом і селом на основі використання стандартів Європи, підтримки різноманітних акцій, спрямованих на розвиток регіонів на місцевому та регіональних рівнях;

7) зменшення безробіття через задоволення потреби ринку праці українськими фахівцями не тільки в Україні, а й в ЄС [8];

8) нові можливості для ведення бізнесу, зменшення рівня корупції, покращення інвестиційного клімату через збільшення рівня довіри до України забезпечать належні умови для ведення бізнесу в Україні [9];

9) сприяння урегулюванню статусу кордонів України [9].

Основними недоліками є:

1) означає перейняття не тільки багатьох норм, цінностей, а також і проблем Європи, пов'язаних з економічною кризою [10];

2) хоча європейські держави контролюють міграційні процеси, але, у разі більш тісного партнерства України та ЄС, можна очікувати збільшення чисельності українських емігрантів в країнах ЄС у пошуках "кращого життя". Це може статися внаслідок зростання мобільності та спрощення міжнародних подорожей. При цьому таке явище можна буде спостерігати як на ринку фізичної, так й інтелектуальної праці [10];

3) найкращі фахівці з України будуть їхати за кордон, де вони отримуватимуть вищу заробітну платню за їхню працю [11];

4) збільшення рівня безробіття;

5) різна історія, культура, система освіти може стати причиною конфлікту компетенції між українськими та європейськими фахівцями [12];

6) курс зовнішньої політики на інтеграцію з іншими країнами загрожує національній ідентичності, що на собі вже відчули всі країни – члени ЄС, бо глобалізація та інтеграція передбачають поступове наслідування цінностей, норм не локальних, а глобальних культур [13];

7) українська політика євроінтеграції загострить стосунки з Російською Федерацією (РФ) [14].

Що стосується особливостей впливу євроінтеграційних процесів на розвиток аграрного сектору України, то потрібно зазначити, що це, перш за все, модернізація

економіки, підвищення конкурентоспроможності агропромислової продукції вітчизняного товаровиробника, залучення іноземних інвестицій, новітніх технологій, вихід на європейський ринок.

Негативним для аграрного сектору є те, що зменшиться рівень граничних тарифів ввізного мита, який може призвести до тиску імпорту на ті галузі агропромислового комплексу, які не мають переваг щодо рівня собівартості (виробництво цукру), а також на ті, що отримували значну державну підтримку (виробництво м'яса птиці й свинини) і, як результат, можливе звуження внутрішнього ринку збуту для цих товаровиробників.

Для того, щоб мінімізувати та нейтралізувати можливі негативні наслідки євроінтеграційних процесів у сфері сільського господарства, потрібно розробити відповідний механізм адаптації діяльності підприємств аграрного сектору до умов і вимог ЄС, що є дуже складним і суперечливим процесом.

Розроблення механізму адаптації діяльності аграрних формувань необхідно здійснювати шляхом одночасного аналізу процесу змін організації й оцінки кінцевого їх результату. Потрібно розробити принципово нову схему взаємодії держави й господарських суб'єктів аграрного сектору, що пов'язана з прямим вирішенням економічних проблем через створення ефективних, прозорих інструментів регулювання. Державні заходи щодо регулювання аграрного сектору економіки повинні орієнтуватися не тільки на ринкове спрямування, а й мати на меті стимулювання структурного зрушення в разі необхідності збалансування внутрішньо- та міжгалузевого розподілу.

Звідси одним із першочергових завдань є досягнення певного рівня адаптації законодавства нашої країни з правовими нормами Євросоюзу. У цьому контексті аграрно-правові відносини у сфері державної підтримки сільського господарства мають набути нового змісту, який би відображав прийнятний досвід інших країн, і відповідати зобов'язанням, які прийняла Україна, вступаючи до відповідних міжнародних організацій. Надзвичайно важливо виробити ефективні правові механізми протидії та мінімізації можливих негативних наслідків євроінтеграції, використавши всі можливості, які існують на "полі для маневру" задля забезпечення національного інтересу у сфері продовольчої безпеки країни та формування конкурентоздатного сільгосптоваровиробника.

Наступним завданням України на довгому шляху європейської інтеграції є адаптація національного податкового законодавства до норм ЄС. Національне податкове законодавство потребує більш тісного узгодження із законодавством Європейського Союзу. Очевидно, слід активніше вдаватися до практики зниження податкового тиску, посилення захисту платників податків, максимального спрощення процедури оподаткування, упровадження податкових стимулів інноваційної діяльності та накопичення капіталу. Водночас має бути запроваджений жорсткий та ефективний контроль за використанням державних фінансів, який відповідав би принципам і нормам фінансового контролю в країнах Європейського Союзу [16].

У сучасних умовах метою державних виплат в аграрному секторі в розвинених західних країнах є вирішення соціальних завдань – підтримка рівня доходів фермерів, постачання населення доступними продуктами харчування, розвиток сільських територій та аграрної інфраструктури, проведення природоохоронних заходів. У цьому є зміст сучасної Спільної аграрної політики (САП) Європейського Союзу. Тому другим важливим завданням адаптації аграрного сектору є вирішення соціальних завдань. У соціальному блоці заслуговує на перейняття досвіду політика розвитку сільських територій, фінансування яких відбувається за окремим фондом і регіональними програмами. При вступі до ЄС нових країн у структурі підтримки фермерів значну частину займають саме заходи сільського облаштування.

Україна має багато стандартів, що суттєво відрізняються від європейських. Подальшим завданням щодо забезпечення механізму адаптації аграрного сектору України є забезпечення та гарантування стандартів якості сільськогосподарської продукції. Досвід

ЄС свідчить, що питання якості продукції є домінуючою проблемою для всіх країн – членів і найбільше для претендентів на вступ до ЄС. Для створення надійної системи якості Міжнародна організація по сертифікації (ISO) розробила й затвердила міжнародний комплекс стандартів серії 9000 та системи управління безпекою харчових продуктів (HASSP), а також системи охорони довкілля на основі принципів ISO 14000 [16]. Для того, щоб привести стандарти у відповідність з ЄС, на нашу думку, потрібно робити це досить обережно, бо треба не тільки стандарти змінювати, а й правила, мають помінятися компетенції органів, які здійснюють перевірку, їхні повноваження. Введення нових стандартів не повинно проходити швидше, ніж цілковита адаптація українських сільськогосподарських підприємств до цих стандартів. Інакше вітчизняні сільгоспвиробники опиняться в ситуації, коли ринок буде відкритий для продукції з ЄС, а для української аграрної продукції місця на європейському просторі, навіть незважаючи на зону вільної торгівлі, просто не виявиться. Шанси експортувати сільськогосподарську продукцію, якщо вона сертифікована за стандартами ISO, зростатимуть порівняно високими темпами, що може виступати як закономірність під час опрацювання механізму адаптації зовнішньоекономічної діяльності.

Звідси ключовим завданням повинна стати адаптація зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств. Засобом адаптаційного механізму має бути контроль за валютно-фінансовими аспектами діяльності аграрних підприємств на зовнішніх ринках країн ЄС. У результаті ефективних дій у цій сфері формується потенціал, необхідний для вдосконалення інших аспектів сільськогосподарської діяльності й побудови, зрештою, адаптивної організації [15].

Європейські орієнтири нададуть аграрному сектору відповідного вектора розвитку та відкриють нові можливості для відродження сільського господарства, створюючи додаткові порівняльні переваги на агропродовольчому ринку в умовах глобалізації економіки.

Висновки. Проаналізувавши позитивні й негативні наслідки вступу до ЄС, можемо зробити висновок, що вступ до Європейського Союзу для України становить більше переваг, ніж недоліків, а саме: встановлення стабільної політичної системи; сприйняття України як важливого суб'єкта політичних відносин; забезпечення розвитку малого та середнього бізнесу; упровадження стандартів ЄС у виробництві; формування середнього класу; реформування освіти, охорони здоров'я і соціального захисту.

Використання запропонованого механізму адаптації аграрного сектору України до умов і вимог ЄС, на нашу думку, забезпечить успішне пристосування до змін як зовнішнього, так і внутрішнього середовища та економічне зростання діяльності аграрних підприємств. Адаптація нагромаджених в ЄС знань і практичних навичок у реалізації аграрної політики до українських умов, на наш погляд, дозволить вибудувати власну систему комплексних заходів сталого розвитку сільського господарства. Отже, інтеграція до Європейського Союзу є шансом для України остаточно перетворитися на стабільну державу, яка володіє безліччю перспектив.

1. Право Європейського Союзу : підручник / за ред. В. І. Муравйова. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 704 с.
2. Жити разом: поєднання різноманіття і свободи в Європі XXI століття / пер. з англ. – Львів : Літопис, 2011. – 112 с.
3. Копійка В. О. Європейський Союз: заснування і етапи становлення / В. О. Копійка, Т. М. Шинкаренко. – К. : Вид. дім "Ін Юре", 2001. – 448 с.
4. Смирнова К. В. Європейська інтеграція та Україна / К. В. Смирнова // Право України. – 2011. – № 4. – Квітень. – С. 153–158.
5. Чалий В. Перспективи євроінтеграції України / В. Чалий // Аргументы и факты. – К. : Изд. дом УМХ, 2007. – № 25. – С. 6–10.
6. Сльозко О. Європейський вибір України в контексті інтеграції в ЄС / О. Сльозко // Україна у світовому економічному просторі / Ін-т екон. упр. та госп. права. – К. : Таксон, – 2008. – С. 63–81.
7. Малик Я. Європейський Союз / Я. Малик, О. Киричук, І. Залуцький. – Львів, 2006. – 610 с.

8. Ляшенко О. Відносини України і Європейського Союзу у контексті європейської інтеграції країн Центральної та Східної Європи / О. Ляшенко // Український історичний збірник. – К., 2001. – С. 412–429.
9. Сіденко В. Розширення Європейського Союзу на схід: наслідки для України / В. Сіденко // Національна безпека та оборона. – 2009. – № 9. – С. 25–29.
10. Бураковський І. Україна та Європейська інтеграція / І. Бураковський, Г. Немиря, О. Павлюк // Економіка України. – 2000. – № 4.
11. Кернз В. Вступ до права Європейського Союзу : навч. посіб. / В. Кернз ; пер. з англ. – К. : Т-во “Знання”, 2002. – 381 с.
12. Фіалко А. Проблеми і перспективи інтеграції України до ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vwww.uceps.org.ua/ua>.
13. Корнієвський О. А. Європейський Союз. Співробітництво між Україною та Європейським Союзом / О. А. Корнієвський // Абетка української політики : довідник. – К., 2002. – С. 12.
14. Європейська інтеграція України: політико-правові проблеми / за ред. В. П. Горбатенка. – К. : Юридична думка, 2005. – 332 с.
15. Любич Б. Б. Адаптація механізму управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства на основі системи збалансованих показників [Електронний ресурс] / Б. Б. Любич // Збірник наукових праць Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. – 2010. – № 22 (II). – Режим доступу : http://eme.ucoz.ua/publ/zbirniki/22_ii_2010/27.
16. Трюхан В. Проблемні аспекти підготовки до підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС / В. Трюхан // Актуальні проблеми європейської інтеграції та євроатлантичного співробітництва України : матеріали X регіон. наук.-практ. конф., 16 трав. 2013 р., Дніпропетровськ / за заг. ред. Л. Л. Прокопенка. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2013. – С. 147–149.

References

1. V. Muraveva. *EU Law: Textbook*. Kyiv: Yurinkom Inter, 2011. 704. Print.
2. *Living together: Combining diversity and freedom in Europe twenty-first century*. – Lviv: Chronicle, 2011. Print.
3. Kopeyka V., T. Shinkarenko. *European Union: Establishment and stages of development*. Kyiv: House “Jure”, 2001. Print.
4. Smirnov, K. “European Integration and Ukraine”. *Law of Ukraine* 4 (2011): 153–158. Print.
5. Chaly, V. “European integration of Ukraine”. *Arguments and Facts* 25 (2007): 6–10. Print.
6. Slozko, O. “European choice of Ukraine’s integration into the EU”. *Ukraine in the world economy*, 2008. Print.
7. Malik, J., A. Kirichuk, and I. Zalutsky. *EU*. Lviv: 2006. Print.
8. Lyashenko, O. *Relations between Ukraine and the European Union in the context of the European integration of the countries of Central and Eastern Europe*. Kyiv: Ukrainian Historical Collection, 2001. Print.
9. Sidenko, V. “Enlargement of the European Union to the East: Implications for Ukraine”. *National Security and Defence* 9(2009): 25–29. Print.
10. Burakovskiy, I., H. Nemyria, and A. Pawluk. “Ukraine and European Integration”. *Economy of Ukraine* 4 (2000): n. page. Print.
11. Kernz, V. *Introduction to European Union law: Teach. guidances*. Kyiv: com-ny “Knowledge”, 2002. Print.
12. Fialko, A. “Problems and prospects of Ukraine’s integration into the EU”. n. page. Web. 4 Dec. 2013. <<http://vwww.uceps.org.ua/>>.
13. Korniyevsky, O. “European Union. Cooperation between Ukraine and the European Union”. *ABC Ukrainian politics. Handbook*, Kiiv, 2002. Print.
14. *The European integration of Ukraine: Political and legal issues*. Ed. V. Gorbatenko. Kyiv: LLC “Publishing House Legal Opinion”, 2005. Print.
15. Lubich, B. “Adaptation mechanism of foreign economic activity on the basis of the balanced scorecard”. *Proceedings of the East-Ukrainian National University V. Dal* 22(II) (2010). Web. <http://eme.ucoz.ua/publ/zbirniki/22_ii_2010/27>.
16. Triukhan, V. “Problematic aspects of preparation for the signing of the Association Agreement between Ukraine and the EU. *Materials of the 10th Region. Scientific-prakt. conf.* Ed. L. Prokopenko. Dnepropetrovsk: SRIA NAPA, 2013. Print.

Рецензенти:

Ключник А. В. – доктор економічних наук, доцент кафедри світового сільського господарства і зовнішньоекономічної діяльності Миколаївського національного аграрного університету;

Криховецька З.М. – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”.